

Dobrodelnost.

Črtica. Spisal Fr. Dolinčan.

Na ponositem pročelju krasnega poslopja se blesti v solnčnem svitu zlati napis: »Levičnikov zavod za slepce«. Da, njegovo ime se sveti in se bo svetilo še v poznih časih! . . Izrekalo se bo s častjo in spoštovanjem, in hvaležni rod se ga bo spominjal, dokler bodo stali ti ponosni zidovi, ki so dokaz njegove dobrodelnosti, dokaz njegovega čutečega srca za trpeče človeštvo! . .

Najbolj pomilovanja vredni reveži, kar jih obseva nebeško solnce, imajo po njegovem zasluženju svoje varno zavetišče, kjer žive mirno, udobno, brezskrbno življenje! . . Kolika zasluga! . .

Da, njegovo ime se bo svetilo! Ne samo ta zavod, ki ga je ustvaril, tudi ulice se bodo še imenovala po njem! Z zlatimi črkami bo zapisano njegovo ime v kroniki dobrodelnih naprav! In vtisnjeno bo neizbrisno v spomin hvaležnega človeštva! . .

* * *

Ah, kako slavje je bilo to ob otvoritvi! . . S kako laskavimi besedami se je poveličeval njegov spomin! . . Najvišji posvetni in cerkveni dostojanstveniki so ga proslavljali kot nedosežen vzgled dobrotvorne milosrčnosti in najčistejšega človekoljubja! . .

Kako ne? . . Celo življenje je ščedil in spravljaj na kup, da je mogel na smrtni postelji zvršiti svoj vzvišeni naklep! . .

Vsota dvestotisoč kron, ki jo je zapustil in položil na žrtvenik, ni majhna stvar! . . In baš ta vsota je najbolj imponovala vsem onim, ki so ga slavili; ta ogromna vsota denarja jih je silila pred vsem k spoštovanju, ki so mu ga izkazovali . . .

A čudno, da nikdo vprašal ni, kako je bilo mogoče, da je zapustil toliko, da se nikomur niso vzbujale dvojbe in da nikomur ni prišlo na misel, pozvedovati, gredo li vse zasluge njemu edinemu? . .

Kaj je bil? Postranska reč! . . .

O bil je bogoljuben, svet mož! . .

Vendar, ko je umrl, ni našel pokoja v grobu! . . Ljudje so trdili, da »hodi nazaj«, in videli so ga prihajati v značilni podobi rogatega kozla s plamenečimi očmi! . .

Govorila je nepopačenost ljudske duše! . . Domišljijo je podžigala preprostemu srcu od narave vcepljena mu pravicoljubnost! . .

* * *

Jesen je . . . Oj ti srečni kmetovalec, ukaj in veseli se! . .

Kako se šibé veje, kako se upogiblje trsje pod težo zlatega sadja! Koliko daru je nasula ta dobrodelna prijateljica tvoja v predale tvojih kašč, v prostore tvojih kleti in shramb! . .

Da, lahko bi bil vesel, če bi bilo vse to tvoje! Toda za druge si se trudil, za druge si trpel! Jesen je obrodila, a ne — tebil! . . —

Kaj pomenja ta izprevod, ki se pomiče počasi, žalostno proti enonadstropnemu poslopju? . . Sami suhi, osiveli in izstradani obrazi, same sključene postave — moške in ženske! . . A vsak izmed teh romarjev ima oprtan težek koš, pod katerim vzdíše in stoče, pod katerim se mu krivi in šibi hrbtenica . . . Kake vrste spokorniki so to? . . Kdo jim je naložil pokoro, kdo jim dal kazen? . . In kaj je njih krivda? . . Ali ne spominjajo na tiste nesrečneže srednjega veka, katere je bilo zadelo prokletstvo izobčenja in ki so skesani, strti romali k najvišjemu oblastniku cerkvene hierarhije, romali v daljni Rim, da si izprosijo odpušcanje grehov? . .

Vsekakor niso od blizu ti ljudje, kajti boste noge so jim razpokane, razjedene od prahu in krvave . . . In lačni so in žejni pa trudni in izmučeni, to se jim čita na njih upadlih obrazih! . .

Da, od daleč so, tam nekje od meje vinorodne Hrvaške, od tam, kjer je služboval on, predno je prišel semkaj.

Njih prijatelj je bil nekaj let, njih dobrotnik! . . . In zdaj mu prinašajo — iz gole hvaležnosti seveda — svoje darove.

Njih dobrotnik je bil! Pomagal jim je v stiskah, v sili! . . Posojeval jim je izlahka prisluzeni denar — na visoke, oderuške obresti! . . In zdaj romajo drug za drugim k njemu . . . Vsako jesen tako! . . Dva dni in dve noči, nekateri tudi po dalje, so na poti, s težkim bremenom na hrbtu! . . A morali so, morali na dolgo pot! Prosimi so morali svojega prijatelja, svojega dobrotnika, naj za glavnico še potrpi, naj ima še usmiljenje ž njimi! Kajti vsako leto ob tem času jim je prišel opomin, pismo, v katerem jim je grozil, da jih zatoži, da jih požene z doma po svetu, ako ne plačajo! . . Zato so se napotili in prišli so k njemu — svojemu prijatelju, svojemu dobrotniku! . . Ponižni, potrti, zavedajoči se svojega — dolga, so stopali drug za drugim predenj . . . Upogibali so kolena pred njim kakor pred Bogom na oltarju, poljubljali mu strahoma roko, to roko, ki jih je davila, in vsak je postavil predenj najprej svoj težki koš, predno je kaj izpregovoril . .

On pa se je prijazno nasmehnil vsakemu — košu posebej, pograjal semtertja malo njegovo vsebino, potem pa poskrbel za to, da se je koš — izpraznil . . .

Nato se je začelo plačevanje obresti . . .

Ah, kako nerodno so se gibali revežem odreveneli prsti, ko so odštevali na mizo s potnimi sragami in s krvavimi žulji prisluženi denar! . . Počasneje, vedno počasneje so odrivali od sebe srebro in baker . . On pa je pogledaval v svojo knjigo ter zahteval . . zahteval . . še vedno zahteval . . . Ali naposled ni bilo nič več pod palcem! . .

»Eno desetico mi primanjkuje — če bi bili tako dobri —«

»Ne! . . Kam misliš, prijatelj? . .«

Ah, sem na stran sem si dal deset novčičev! . . Pustite mi jih pet, da si kupim kruha! . .«

»Ne — kam misliš? . .«

»Vsaj dva — za eno žemljo!«

»Ne vinarja ne! . .«

In s solzami v očeh in z obupom v srcu mu je dal zadnje tja! . . Edina tolažba mu je bila ta, da ga nazaj grede koš ne bo več tako težil, kakor ga je sem grede . . .

Še marsikaj bi vedel povedati o tem vzglednem človekoljubu! . . .
Toda tiho . . . tiho! . . — —

In zdaj ga slavé in povelčujejo! . . Njegovo ime se sveti v zlatih črkah na pročelju ponosnega poslopja, katero si je postavil v lastni spomin! Kajti dokler bodo stali ti zidovi, bode živel tudi spomin njegov in še pozni rodovi bodo s spoštovanjem izrekli njegovo ime! . .

A njih, ki so trpeli, njih, ki so s svojimi solzami, z znojem svojim, s svojo srčno krvjo prispevali za to človekoljubno napravo, njih, ki jim edino gre zasluga, da se je zgradilo to poslopje — se ne spominja nihče! . . Pozabljeni so, ker jih nihče poznal ni. Toda jaz jih pozabiti nisem mogel, dasi jih nisem poznal! Kot otrok sem čul praviti o trdosrčnosti čudnega človekoljuba in o bedi njegovih žrtev, in to pripovedovanje se mi je zajedlo neizbrisno v srce . . .

In vsakokrat, kadar grem mimo onega poslopja, me preobvladajo nepopisni občutki, ki so podobni še najbolj gnevu in srdu . . .

Kajti ne spominjam se samo njega, čigar ime se blesti v zlatih črkah na pročelju poslopja, temuč spominjam se tudi njih, katerih nisem poznal, a kateri so se mi smilili že kot otroku in se mi smilijo še zdaj, njih, katerim je izžel zadnji novčič, da je mogel s to dobrodelno napravo proslaviti — svoje ime!

